

1 L'altre Orhan

Des de ben petit he passat molts anys convençut que en algun lloc dels carrers d'Istanbul, en una casa semblant a la nostra, hi vivia un altre Orhan que se m'assemblava en tot, que era el meu bessó, exactament igual que jo. No recordo on vaig tenir aquesta idea ni com se'm va acudir. Molt probablement se'm va gravar després d'un llarg procés, teixit de malentesos, coincidències, jocs i pors. Per poder explicar el que sentia quan aquella idea em començava a venir al cap, explicaré un dels primers moments en què la vaig notar de manera més clara.

Quan tenia cinc anys em van enviar algun temps a viure a una altra casa. Els meus pares, després d'una de les seves baralles i separacions, s'havien retrobat a París, i al meu germà gran i a mi ens van deixar a Istanbul, però separats. El

meu germà es va quedar a Nişantaşı, a l'edifici Pamuk, amb l'àvia paterna i bona part de la família, mentre que a mi em van enviar a casa de la meva tia materna, a Cihangir. En una paret d'aquella casa, on sempre m'havien rebut amb afecte i somriures, hi havia penjada la fotografia emmarcada d'un nen petit. De tant en tant, els meus oncles m'assenyalaven la fotografia de la paret i em deien somrient: «Mira. Aquest ets tu».

Aquell nen tan bufó, d'ulls enormes, sí que se m'assemblava una mica. A més a més, portava una d'aquelles gorres que jo em posava quan sortia al carrer. Així i tot, sabia que aquell nen del retrat no era jo. (En realitat, era una reproducció *kitsch* d'un nen molt bufó que algú havia portat d'Europa). I sempre em feia la mateixa pregunta: era aquell l'Orhan que vivia en aquella altra casa?

Però ara jo també havia començat a viure en una altra casa. Era com si hagués hagut de canviar de casa per poder trobar aquell doble, encara que no estava gens content d'haver-lo trobat. Jo el que volia era tornar a casa meva, a l'edifici Pamuk. Quan els oncles em deien que jo era el del retrat de la paret, em sentia una mica confós, tot se'm barrejava: jo,

casa meva, la meva fotografia, la fotografia a qui jo m'assemblava, aquell nen que s'assemblava a mi, les imatges d'una altra casa, i l'únic que volia era tornar a casa i quedar-m'hi per sempre amb la resta de la família.

Els meus desitjos aviat es van complir i, al cap de poc, vaig tornar a l'edifici Pamuk. Però la idea que en una altra casa d'Istanbul vivia un altre Orhan no em va abandonar mai. Sempre la vaig tenir present durant la meva infància i primera joventut. Les nits d'hivern, mentre caminava pels carrers d'Istanbul, mirava la pàl·lida llum ataronjada de les cases on m'imaginava que una gent feliç i contenta duia una existència tranquil·la. De sobte, amb una esgarripança, em passava pel cap la idea que l'altre Orhan vivia en una d'aquelles cases. Mentre m'anava fent gran, aquella idea es convertia en una fantasia, i la fantasia en l'escena d'un somni. En alguns malsons em trobava amb aquell altre Orhan –sempre en una altra casa– i em despertava cridant, en d'altres, ens miràvem l'un a l'altre en silenci amb una sang freda sorprenent i despietada. Llavors, entre adormit i despert, m'abraçava amb força al coixí, a la casa, al carrer, al lloc on vivia. Però quan em sentia desgraciat, m'imaginava que anava a l'altra casa, a l'altra vida, al lloc on vivia l'altre Orhan i, de sobte, començava a creure'm una mica que jo era ell i m'entretenia somiant la seva felicitat. Aquells somnis em feien tan feliç que per uns moments no sentia la necessitat d'anar-me'n a cap altra casa.

I ara arribem al quid de la qüestió. Des del dia que vaig néixer, no he abandonat mai les cases, els carrers, els barris on he viscut. Encara que he residit algun temps en altres llocs de la ciutat, en aquests cinquanta anys sempre he acabat tornant a l'edifici Pamuk, el mateix lloc on em van fer les primeres fotos i on la mare em va agafar en braços per mostrar-me el món per primera vegada. Sé que aquesta obstinació té a veure amb la idea que hi havia un altre Orhan en un altre punt d'Istanbul i amb el consol que em produïa aquell

vinde. I també sé que el que fa especial la meua història per a mi, i per tant, també per a Istanbul consisteix en el fet d'haver-me mantingut cinquanta anys al mateix lloc, fins i tot a la mateixa casa, en una època definida per la multitud d'emigracions i per la creativitat dels emigrants. «Per què no surts una mica?, ves a un altre lloc, viatja», em deia sempre la mare, abatuda.

Hi ha escriptors, com Conrad, Nabokov o Naipaul, que han aconseguit escriure amb èxit canviant de llengua, de nació, de cultura, de país, de continent i fins i tot de civilització. I sé que, de la mateixa manera que la seva identitat creativa ha guanyat força amb l'exili o l'emigració, el que a mi m'ha determinat ha sigut el fet de mantenir-me lligat a la mateixa casa, al mateix carrer, al mateix paisatge, a la mateixa ciutat. El meu lligam amb Istanbul significa que el destí d'una ciutat era el meu perquè és aquesta la que ha format el meu caràcter.

Flaubert, que va visitar Istanbul cent dos anys abans que jo nasqués, va quedar tan impressionat per la multitud que poblava la ciutat i per la seva heterogeneïtat que en

una carta va escriure que, al cap d'un segle, Constantinoble seria la capital del món. Després de desplomar-se i desaparèixer l'Imperi Otomà, aquella profecia va complir-se just al revés i el món va oblidar que Istanbul existia. Quan vaig néixer, la ciutat vivia els dies més dèbils, pobres, aïllats i allunyats del món dels seus dos mil anys d'història. La melancolia que havia deixat l'esfondrament de l'Imperi Otomà, la pobresa i les ruïnes que cobrien tota la ciutat han sigut per a mi, durant tota la vida, la característica principal d'Istanbul. Tota la meva existència ha transcorregut combatent aquesta melancolia o, com tots els habitants d'Istanbul, acostumant-m'hi.

Tothom que es preocupa per donar un significat a la vida s'ha preguntat almenys un cop pel sentit del lloc i del moment del seu naixement. Per què hem nascut en tal data en tal racó del món? Ha sigut una tria justa aquesta família que ens ha tocat, aquest país i aquesta ciutat que la vida ens ha atorgat com si fos una loteria, i que compten amb el nostre amor i als quals, al cap i a la fi, aconseguim estimar de tot cor? De vegades em sento desgraciat per haver nascut a Istanbul, sota el pes de les cendres i les ruïnes decrepites d'un imperi enfonsat, en una ciutat que es fa vella respirant opressió, pobresa i amargor. (Però una veu interior sempre insisteix que en realitat he tingut una gran sort.) Si parlem de riquesa, aleshores em puc sentir afortunat d'haver nascut en una família benestant. (Encara que també s'ha dit el contrari.) En general no m'agrada queixar-me: he acceptat la ciutat on vaig néixer de la mateixa manera que he acceptat el meu cos (hauria preferit ser més ben plantat i de constitució robusta) i el meu sexe (seria menys problema la sexualitat si fos una dona?). Entenc que Istanbul és per a mi un destí inqüestionable. Aquest llibre tracta del destí...

Vaig néixer a Istanbul el 7 de juny de 1952, tocada la mitjanit, en una petita clínica privada de Moda. De nit els passadissos estaven tranquils, com ho estava el món. No hi havia

res que agités el nostre planeta a part de les flames i les cendres que el volcà Stromboli, a Itàlia, havia començat a vomitar feia dos dies. Als diaris, algunes notes sobre els soldats turcs que combatien a Corea del Nord i certes sospites, basades en fonts nord-americanes, que els nord-coreans estaven disposats a utilitzar armes biològiques eren notícies de segona fila. Les notícies de debò eren les que feien referència a la «nostra» ciutat, que, com la major part dels habitants d'Istanbul, la mare havia llegit atentament hores abans de donar-me a llum. Feia dues nits els serenos i uns «valents» estudiants de la Residència Estudiantil Konya havien vist un home amb una màscara terrible que intentava entrar en una casa de Langa per la finestra del bany, l'havien perseguit al llarg dels carrers fins a un magatzem de fusta on, acorralat, després d'insultar la policia, s'havia suïcidat. Un empresari del tèxtil havia identificat el cadàver com el del lladre que havia atracat en ple dia la seva botiga de Harbiye l'any anterior. La mare estava sola quan llegia aquelles notícies a la seva habitació de l'hospital, o almenys això em va dir al cap dels anys amb una certa ràbia i tristesa. Com que, un cop ingressada, el part es va anar endarrerint, el meu pare es va avorrir tant que se'n va anar amb els seus amics. A la sala de parts, amb la mare, només hi havia la meva tia, que havia aconseguit entrar a l'hospital a aquelles hores de la nit saltant la paret del jardí. Quan per fi la mare em va veure per primera vegada, em va trobar molt més dèbil, més fràgil i més prim que el meu germà, dos anys més gran.

En realitat, hauria d'haver dit «sembla que em va trobar». En turc tenim un temps verbal especial que ens serveix per distingir els rumors d'allò que hem vist amb els propis ulls. Aquest passat inferencial, que a mi m'agrada tant, l'usem per explicar somnis, llegendes i coses que no hem viscut directament, i és més apropiat per narrar les nostres vivències al bressol, al cotxet o durant les primeres passes, que

ens solen explicar els pares. Històries que nosaltres escoltem amb la mateixa atenció que parem als contes, i obtenim un plaer que ens esgarrifa de sentir la nostra història com si aquelles primeres paraules i aquells primers passos fossin els d'algú altre. Aquella dolça sensació, que ens recorda el delict de veure'ns a nosaltres mateixos en un somni, s'instal·la en la nostra ànima com un costum que ens emmetzina al llarg de tota la vida. Ens acostumem a conèixer el significat de tot allò que vivim –també dels plaers més profunds– a través dels altres. Igual que aquests «records» de la primera infància que ens hem apropiat fins al punt de pensar que realment som nosaltres mateixos qui els recordem, l'opinió de la gent sobre tot allò que hem viscut es converteix, al capdavall, no solament en allò que pensem, sinó en un record encara més important que la mateixa experiència viscuda. I, tal com passa amb les nostres vides, gairebé sempre és a través dels altres que ens expliquem la ciutat on vivim.

Quan assumeixo com si fossin records propis allò que altres persones han dit sobre mi i sobre Istanbul em venen ganes de dir: «(Sembla que) hi va haver un temps que pintava, (es veu que) vaig néixer i vaig créixer a Istanbul, (diuen que) vaig ser un nen curiós ni bo ni dolent, i (em sona que) després, als vint-i-dos anys, sense saber per què, vaig començar a escriure novel·les». M'hauria agradat escriure el llibre d'aquesta manera perquè explica tota una vida com si l'hagués viscut un altre o com si fos un somni agradable en què la meua veu i la meua voluntat s'afebleixen. Però aquest bonic llenguatge de conte de fades no em convenç perquè mostra aquesta vida com una preparació per a una altra de més real i lluminosa en la qual ens despertarem més tard com si ens despulléssim d'un somni. Perquè, per a la gent com jo, aquesta segona vida que viurem després no és sinó el llibre que tenim a les mans. Això depèn de la teua atenció, estimat lector. Jo et donaré honestedat, tu mostra'm compassió.